

• FØROYA • SOCIAL-DEMOKRAT

FRÆLSI

JAVNAÐUR

BRÓÐURSKAPUR

Nr. 7.

Lýsingarprísir fyri þetta hefti: 30 øyr. á forsiðuni, 20 øyr. á 3. og 4. síðu. Við stórrí lýsingum fæst avsláttur í prísinum.

Tírsdag hin 14. februar 1933.

Kostar kr. 1,50 fjóðringsárið — Porto. Blaðið verður búið á posthúsinum, brevsvarnarsíðum og skrivstovuni. Telf. 143.

7. árg.

Skúli okkara.

(Framhald).

Harri Palmark hugsar, siggja vit, at nógvið tíð kann sparast — og heimaarbeiði hjá børnunum við — um fleiri kerugreinar verða lagdar inn undir lesnað, so börnin fáa kunnleika teirra í hesum greinum í skúlanum gjøgnum lesibókurnar.

Hetta er óivað rætt, og — sum vit skrivaðu í fyrri grein okkara — hetta er ein spurningur, sum vit fleiri hava talað um okkara millum fyrri longri tíð síðani. — Tað vildi soleiðis ærðið til ófóra stóran frama fyrri skúla okkara, um hetta varð tikið upp her hjá okkum. Vit vunu nógvið fleiri lesitimar, bæði í donskum og — **serliga** — í føroyskum, og börnin finga samstundis nógvið meiri burtur úr undirvísingini, við tað at tey, meðan tey lúsu søgu, landakera, náttúrakeru alla tíðina vóru undir lærarans vegleiðandi hond og ikki báru stóru heima og lúsu — ella oftast ikki lúsu — settu teirra.

Harri Palmark domir alls ikki attanæring til heljar, men hann fer fram, at börnin, tá tey lesa alt hetta forvitnisliga í lesibókum sínum, fáa hug til at læra tað, og tað koma tey eisini til at gera, við tað, at tilfarið í bókini verður lisið upp aftur ferð eftir ferð, so tað setir seg fast til endan.

Her verða, sum tey siga, «tvær flugur slignar við eitt smekke: meiri tíð til lesnað og samstundis hinar nevndu greinir betri lærar enn áður.

Nú vildu vit fegin sett tann spurningin fram: «Hvat endamálið hevur undirvísingin ganga fyrri seg har?» Henda spurningur hava nærum ótaldir menn — og kvinnur við — sett fram, men eingin hevur enn givið svar.

Frá einari síðu ljóðar, at fólkaskúlin skal veita børnunum tann neyðurvíliga kunnleika í lesing, skrivning, rokning og trúararæði, men hetta er, so ljóðar frá øðrum síðum, ein forðald hugan. Í sínum fyrimalri til bókina „Om Opdragelse“ av hinum víðgita skúlamanni Jan Ligthart, sigur dr. phil. Niels Bang um hetta: «Men hele dette Syn paa den elementære Undervisnings Maal er forældet og forældet opgivet af alle tænkelige Pædagoger som altfor snævert. Den sidste Menneskealders ledende pædagogiske Tanke har været den **altsidige** — legemlige, moralske, intellektuelle — harmoniske **Erneudvikling** som **Opdragelsens Maal**. . . Skolen skal, siger Ligthart, være Liv, et energisk, rastløst, aldrig hvilende Arbejde paa at optage i sin Bevidsthed hele den store, mangfoldige Verden, som gennem alle Sanser trænger sig ind paa BARNET. — — — Gennem Skolens Undervisning skal BARNETS Erkendelsestrang og Erkendelsesliv udvikles og retledes. — Hvad er da Undervisningens Genstand og Maal? Det er Livet

selv i dets Enhed og Sammenhæng. Dette er for Ligthart Børneundervisningens Maal fra Skolens første Dag.»

Soleiðis skrivar ein maður, sum hevur gjørt granskan av barnaundirvísing til sítt livsyrki, og nakað soleiðis hugsa og arbeiða tey, sum hava fært hin **moderna skúlan** út í lívið. Men vit her í lítla landi okkara, eru vit for fyrri at seta okkum hesi stóru mál? — Sum enn er stalt mugu vit óivað enn eina rúma tíð ganga í tí gamla spori, at fyrsta grundarlagið verður lagt við lestri, skrivning og so framvegis, **men** alt hetta skal leggjast soleiðis, at skúlin tó verður skúlin fyrri lívið.

Allur lesnaður skal hava til endamálið at geva kunnleika um verðina, um alt tað, sum rorir seg uttanum okkum og innan í okkum. — Her tala vit um móðurmáls-lesnað, meðan nakað heilt annað er galdandi, tá talan er um **fremmand mál**. **Viðvíkjandi** **dansk mál** hevur tað verið, og er tað enn so, at **hetta fyrri føroyskum børnum fellar lætt at læra og ikki fyrri teimum tykist at vera fremmand**, tað forir eisini lívið her hjá okkum við sær. Annars er um **hetta** at siga, at føroyingar hava lætt við at læra mál.

Javnsíðis við lesnað gongur skrivning, fyrst tað reit «mekanískt» at læra at skriva stávir, og síðani tað tey rópa rætt-skrivning. Har afturmóti er tað eitt forðald dáraverk at lata børn í aldri upp ímóti 14—15 árum skriva «stífl». Tað fyrsta er, sum nevnt, at læra tey at skriva stávir, og skriva teir **væl, ongantíð ov væl!** Læra börnin ikki av fyrstan tíð at gera sær ómak við sínum stavum, verða tey restina av lívi teirra, í **hest grein**, ótrívallig. Seinri skúli börnin fara í holt við at skriva «hondskrift», sum tey siga, men grundin má og skal leggjast í teim fyrstu barnaárunum við snottligum stavum — **t. v. s.** um tey nú hava evni til at læra **hetta!**

Hvussu eigur at verða athorið, hesum viðvíkjandi, hava vit okkara hugsan um, men her skal ikki skrivast meir — enn.

Rættsskriving er ein neyðurvílig grein, men við henni er drivið eitt avgjard, sum hevur gjørt nógvið meiri sálarskaða enn tað hevur gjørt gagn. — Vit hava einaferð lisið eina grein av hinum víða gitta skaldi og málmanni Edvard Brandes, har hann sigur nokur orð um rættsskriving, sum ein og hvør, í hvussu er hvør lærari, átti at verið kunnugur við. Har talar hann um alla ta tíð, sum verður oydd burtur til at læra fólk at skriva á ein hátt og nýta eina stavseting, sum eingin hevur rætt til at seta fram sum ta eina rættu og nýtuliga; tí hvør hevur ringasta grunn av møgulegheit fyrri at siga, **hvi** hetta og hetta orðið skal skrivast soleiðis og soleiðis?

Men, sigur hann, vit hoyra fólk siga, at vit tó mugu hava ein **vissan hátt at skrivað á, ein «norm»**. Hvi í allari verðini,

spyr Brandes; hvør hevur loyvi til at doma teg, tí tú t. d. skrivar **at skulde**, Van, o. s. fr., o. s. fr., — hann nevnr ein hóp av orðum — tína stavseting er avgjort líka so bein sum hin «autoriseraða».

Skrivar tú, so tey, tú skrivar til, fata teg, er alt gott og væl.

Mangur vil rista kross fyrri seg ella vanvirkisliga siga: **men!** men Brandes var sera konur málmaður, heima í flestum evropa-málum, umframt í hebraisk, arabisk, sanskrit o. s. v., so vit fara at líta eitt sindur á orð hansara.

Men skal so alt gevast leyst, skal einki skil vera á? **Nei**, tað skal tað væl ikki, men rættsskrivingstímarin skulu ikki verða pinslutimar sum áður; sjálvt um ikki alt verður givið leyst, so hvør skrivar, sum honum lýstir, skulu eisini hesir tímar vera børnunum meiri til gleði enn til reðslu.

Okkum rennur í huga beint nú ein samrøða við ein gamlan yvirleirara viðvíkjandi «Holbergs stavseting». — Tá sigur hann nakað soleiðis: «Jeg kan sige Dem en Ting, de tager fejl, naar De taler om Holbergs Retsskrivning. Den skyldes nærmest uvidende Bogtrykkere.» — Hetta sama hava vit seinni lisið um danska rættsskriving yvirbovur.

Viðvíkjandi okkara stavseting, skal ikki **beint** nú sigast annað, enn at tað er ein **deyðilig synd** fyrri börnin og eitt **órimligt tóarspell at halda afmá við okkara stavseting í barnaskúlanum**. Her treingist til, at ein annar doktor Jakobsen kemur fram og ger ta gerð, sum honum ikki eydnast at gera. Tí allantíð hevur tað verið so, at **fyrri eina tíð** hevur «dilettantisman» sigrað yvir vit-skápinum, men hann **vinnur til endan**.

Viðvíkjandi **rokning** er at taka upp aftur tað, skrivað var í fyrri grein, upptíkið frá harri Palmark, at framtíðar rokni-bókur mugu vera gjordar á ein hátt, sum ger börnin dugandi í **rokning** **hóskandi í lívinum**. Náttúr rokni-bókur gera alls einki hetta, fær krevja, at meðal skúlabørn eru skapningar við viðfóddum møguleika fyrri «abstraktari» hugsan. — Tað er merkisvert at hoyra fólk tala um **rokning**. Ein finnur hjá fólk eina reina «turkatrúgv» uppá **rokning**, og hava børn ikki lært at rokna við «broke», verður skúlin domdur til heljar. — Óll **rokning** skal vera lögð soleiðis til rættis, at meðal børn verða bøgvin til at hjálpa sær í teim víðurskiptum, sum lívið bjóðar teimum, og ikki vera tað drepani «**heilagymnastik**», sum hon er fyrri born við smáum evnum.

At hetta er so, siggja vit ov ofta, tíverri, tí óll **rokningin**, sum tey hava sítið og tuskast við í teim nógvu skúlaárum í teim ymisligu nógvu rokniheftum er lítið verd, tá tey seinri skúlin í holt við teirra lívsyrki. Latum okkum fáa rokniundirvísingina lagda um á annan bógv, latum okkum fáa hana sovernda, at hon hóskar til lívins krov.

Vit ivast ikki í, at mangur sum lesur hetta, vil siga mosh — ella tað, ið verri er; men tað gerst ikki við, tað mátti út, og nú er tað skrivað!

Seinni vil verða skrivað **meiri** um hetta evni: **skúli okkara**.

Resolusjón.

Hesa resolusjón frá hinum føroyska studentafelaginum í Keypmannahavn, send til ríkisstýri og gronlandsnevnd, eru vit biðin um at taka upp í blað okkara. Henni er sýtt pláss í blaðnum har niðri. Sjálvsagt gera vit tað, og tað við gleði, tí at vit av hesum siggja, at Føroyingar har sunnan hav ikki hava gloymt føðiland teirra, men taka lut í tí, sum víðurferst her uppi.

I Tilslutning til Opræbet fra den færøske Fiskerforening, Skipperforeningen og andre fiskerier interesserede samt Lagtingets enstemmige Indstilling vil den færøske Studenteforening herved tillade sig at udtale følgende:

For at det færøske Fiskeri ved Grønland i Fremtiden skal kunne bære sig, er det en absolut Nødvendighed, at der gives de færøske Fiskere Adgang til at drive Fiskeri overalt paa det vestgrønlandske Søterritorium.

Forholdet er nemlig det, at Fiskestimerne meget tit og især i daarlige Vejr trækker ind mod Land, hvor det er de færøske Fiskere forbudt at forfølge dem. Hvis dette var dem tilladt, vilde Fangsten kunne drives det meste af Tiden, selv naar Vejrforholdene ude til Sø ikke tillader det, hvilket under de nuværende Forhold bevirker, at en stor Del af Tiden gaar tabt.

At en saadan Tilladelse paa ingen Maade vil kunne skade Grønlandernes Fiskeri er indlysende, naar man betænker, at det kun drejer sig om et par Tusinde færøske Fiskere, der driver Fiskeri med Haandline (en å to Kroge pr. Mand) — ikke med Trawl — og at Fiskepladserne er saa store, at hvert grønlandsk Baadlag paa 6 Mand har et Fiskeomraade paa ca. 450 km² til sin Raadighed, de mange og store Fjorde her ikke iberegnet.

Grundige færøske Undersøgelser har vist, at Fiskeriet i 1932 hvis de færøske Fiskere havde Adgang til at fiske paa hele Territoriet, vilde have givet en Mereindtægt paa ca. 25 % og saaledes vilde Aarets Drift være blevet rentabel for saavel Fiskerne som Rederne.

Enhver vil af de foreliggende Forhold let indse, at dette Færingeres Ønske om en udvidet Adgang til Fiskeri ved Grønland efterhaanden er blevet et tvungen Krav, der alter og alter vil blive stillet.

Den færøske Studenteforening henstiller derfor til den høje Regering, at den vil være de færøske Krav lydhør. —

Frá útheiminum.

Fra Udlandet meddeles om:

Rigskrise i Holland. Mulig vil Kammeret blive opløst eller Regeringen vil demissionere.

Fra Sverige meldes om Demonstrationer, men Socialministeren ønsker ikke foreløbig, at der tilkaldes Politi.

Den i Tyskland vedtagne Kød-told vækker stor Uro i Danmark og der holdes ekstra Kvægmarkeder for at faa eksporteret mest muligt Kød, inden Tyskland lukker for Indførsel.

Fra Danmark

synes Efterretningerne i den sidste Tid at være uhyggelige. Mord hører til Dagens Orden. Nylig er en gammel Eneboer Jens Jensen, der holdt til i en Jordhytte i Nærheden af Brørup i det sydlige Jylland, fundet myrdet. Det drebende Slag er tilføjet ham med et stump Redskab. Gerningsmanden kendes endnu ikke.

Et Par Gaarde er brændt ned, mange Kreaturer er indebrændt. — Gerningsmændene til de i den sidste Tid stedfundne Røverier, kendes endnu ikke, men der er udlovet en Belønning paa 2—3000 Kr. for deres Paagribelse, saa det lykkes maaske, da man mener at have deres Signalement.

Statsministeres Amerikatur til Foraaret ventes at forme sig paa en meget festlig Maade. Der vil blive gjort alt muligt derovre for at hædre Danmarks Første-minister, særlig vel af danske derovre.

L.-S. En Saga blot.

I sidste Nr. af «Føroya Social-Demokrat» havde vi en lille Notits angaaende Sendemændene til Ministeriet med Adressen om bedre Vilkaar for Fiskeriet ved Grønland. — Deri skrev vi bl. a., at naar Færinger havde valgt Samuelsen til deres Udsending paa den danske Rigsdag og han havde sanktioneret de Aftaler, der var truffet mellem Danmark og Grønlands Landsraad, saa kunde de vel ikke vente andet Svar paa deres Ønsker end det de fik. —

Derpaa skrev vi: «Nu er Spørgsmaalet: havde man kunnet vente andet Resultat, om Færinger havde valgt en Socialdemokrat den 12. December i Fjor? Vi vil svare, at det er vanskeligt at udtale sig lige nu, hvor alt synes at være gaaet af